

KEUZEVRIJHEID, EEN VOORRECHT

DE AFRIKAANSE ODYSSEE

door COEN VAN DE VEN

De lenzen van Europese media staan veelal gericht op vluchtelingen uit het Midden-Oosten, en op Lampedusa, Lesbos en de Middellandse Zee. Maar er zijn ook Afrikaanse vluchtelingen en migranten, en hun reis begint vaak jaren voor ze in het Europese vizier komen, en leidt door eindeloze woestijnen, langs vele twijfels en over paden van corruptie. Voor westerlingen is die reis niet te bevatten. Of toch wel?

› 'Ik kan de kogels door de lucht horen fluiten. Ze schieten op ons', zegt Alpha, terwijl hij probeert de barricades op de grens van Noord-Mali in een oude jeep te omzeilen. Hij is onderweg vanuit Ivoorkust, waar hij is opgegroeid, naar Gare du Nord in Parijs. Zijn vrouw en zontje gingen hem een paar maanden eerder voor, maar sinds hun vertrek heeft hij niets meer van ze gehoord.

Alpha is de hoofdpersoon uit de gelijknamige beeldroman van kunstenaar Barroux en de in België geboren Bessora, die met steun van Amnesty International deze zomer hun boek uit het Frans in het Engels vertaalden.

De reis die Alpha maakt, maken veel vluchtelingen. Dat is wat Barroux, illustrator van het boek, bedacht toen een migrant uit Ivoorkust twee jaar geleden plots in zijn Parijse atelier stond. 'Terwijl ik met hem praatte, realiseerde

ik me hoe ongelooflijk dit verhaal was.' Direct na deze ontmoeting begon hij te tekenen, met vette inkt en goedkope viltstiften. Dezelfde ruwe materialen die migranten ook tot hun beschikking hebben.

De donkere wereld die Barroux schetste en Bessora van tekst voorzag, is er een waarin droom en werkelijkheid constant vechten om voorrang. Het vormt de rode lijn door het boek en wordt prachtig vertolkt door uiteenlopende karakters. Zo is er de rasoptimist Antoine, uit Kameroen, die zo overtuigd is van zijn kansen bij FC Barcelona dat hij het shirt en bijbehorende voetbalschoenen al heeft aangetrokken. Een van de treurigste personages, Abida, blijft onvermoeibaar reizen terwijl haar onophoudelijke ziekteverschijnselen, braken en vermageren, lijken te wijzen op aids. Waarschijnlijk het gevolg van haar noodgedwongen prostitutiebestaan. Ondertussen relatieveert Alpha het uitblijven van nieuws van zijn vrouw en zoon door te zeggen dat 'bellen vanuit Parijs waarschijnlijk te duur is'.

In het begin lijkt dit een naïeve, onrealistische wereld, maar na een paar bladzijden droom je met de hoofdpersoon mee. Daar helpt de tekenstijl bij: zodra er ellende aankomt, zoals een zware storm, een onbetrouwbare mensensmokkelaar of een kapotte jeep, worden de tekeningen grauwer en zijn de pagina's plots abstracter. Alsof wij als lezers ook niet willen weten wat er precies gebeurt. Wanneer hoop aanbreekt in de vorm van een jerrycan water, een bootje of iemand die denkt Alpha's vrouw te hebben gezien, worden de tekeningen weer kleurrijk en de penseellijnen strakker.

Door dit samenspel van een sterke verhaallijn, geloofwaardige dialogen en prachtige tekenin-

gen overtuigt deze beeldroman je ervan dat naar Europa reizen niet naïef is maar een noodzaak voor veel Afrikanen. Het boek geeft zo impliciet antwoord op de vraag die velen zo vaak stellen: waarom alles achterlaten voor een gammal bootje op de Middellandse Zee?

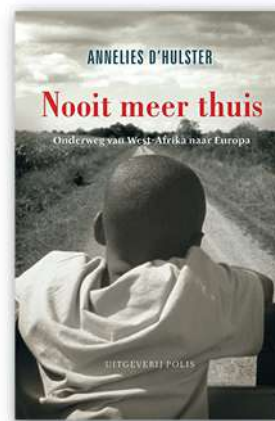
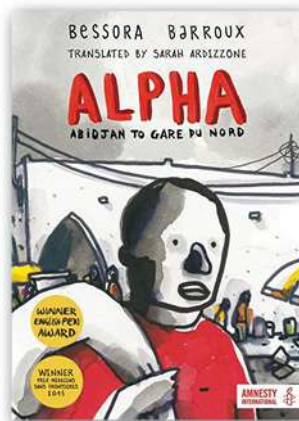
DROOM VAN EEN BETERE TOEKOMST

Ook de Vlaamse journaliste en schrijfster Annelies D'Hulster probeert in *Nooit meer thuis* te begrijpen waarom deze reizigers alles op het spel zetten. Ze besloot in hun voetsporen terug te reizen en trok door Gambia, Senegal, Mali, Mauritanië, Niger en Libië. Haar stijl is radicaal anders: geen kunstige graphic novel met fictieve elementen maar een lijvig reisverslag waarin scherpe journalistieke observaties en de zelfreflectie van een jonge westerse vrouw elkaar afwisselen.

Dat leidt soms tot ontroerende taferelen. Zo reist D'Hulster achter op de motorfiets van een soldaat dwars door het totalitaire Gambia om een mobiele telefoon af te leveren. Waarmee een bezorgde moeder haar in Italië aangekomen zoon eindelijk weer kan spreken. Maar ook kruipt D'Hulster in het hoofd van een wanhopige Senegalees die nog wekelijks naar Libië belt om te horen of zijn broertje niet toch is gevonden. Of wat te denken van de Gambiaanse moeder die vertelt hoe haar naar de lagere school gaande zoontjes hun lunchgeld opsparden en in de bus stapten? Ook zij droomden ervan hun moeder een betere toekomst te schenken vanuit Europa.

Het boek barst van dit soort momenten die doen rillen, al moeten die passages wel eerst gevonden worden. *Nooit meer thuis* is een mozaïekvertelling waarin chronologie ontbreekt en journalistiek werk wordt afgewisseld met lange dagboekteksten. Dat leidt tot irritatie. Telkens weer komen pagina's van zelfreflectie van de schrijfster de interessante hoofdstukken over migranten onderbreken die in elk aspect aangrijpender, urgenter en schrijnender zijn. Als lezer kun je dan alleen maar hopen dat D'Hulster haar gevoelens opzijschuift en snel weer terugkeert naar haar hoofdthema: de West-Afrikaanse migrant.

Niet alleen is dat thema verreweg het belangrijkste, het is ook onderbelicht. Iedereen kent de horrorverhalen uit Lampedusa, Lesbos en andere eilanden in de Mittel-

l *Alpha*, door Bessora en Barroux, vertaald door Sarah Ardizzone, uitgegeven door Barrington Stoke. 122 blzn. ISBN 9781911370000

l *Nooit meer thuis*, door Annelies D'Hulster, uitgegeven door Polis. 392 blzn. ISBN 9789463100878.

landse Zee, waar alleen in 2015 al meer dan 3700 doden vielen. Dat aan de gevaarlijke boottochten soms twee jaar reizen voorafgaat blijft vaak onbekend.

ANDERHALF JAAR

Zowel *Nooit meer thuis* als *Alpha* richt de schijnwerper op dit deel van de reis. Opdat we kunnen begrijpen waarom mensen die gevaarlijke stap wagen. De drijfveren blijken vrijwel altijd dezelfde: uitzichtloosheid, onveiligheid en familie. Vaak in combinatie. D'Hulster beschrijft treffend hoe totalitaire regimes zo kunnen beklemmen dat vluchten de enige denkbare uitweg is. Wat vaak weer leidt tot familieleden of geliefden die elkaar nareizen.

De belangrijkste kracht die mensen in gammele bootjes richting Europa lijkt te duwen, is het inherente onrecht dat een door grenzen gedefinieerde wereld met zich meebrengt. Wie in Europa geboren is, heeft privileges. Iets wat D'Hulster krachtig verwoordt wanneer ze trilend van angst de douane in Niger doorgaat om naar België terug te keren: 'Ik mag door. Ik kan door. Ik krijg de mogelijkheid tot verlaten.' Hoe die vrijheid ontbreekt voor Alpha wordt pijnlijk duidelijk als de hoofdpersoon uitreken dat voor toeristen een tripje van Ivoorkust naar Parijs 1300 euro kost en zes uur duurt. 'Maar dat is keuze,' zegt Alpha. 'En keuze is veel te duur voor mij. Keuzevrijheid is luxe.'

De tocht kost Alpha uiteindelijk anderhalf jaar van zijn leven, een fortuin en vele vrienden. 'We kiezen niet waar we worden geboren of waar we heentrekken. We gaan daar waar we heen kunnen', verklaart de timmerman.

Exclusieve korting voor MO*lezers

MO*LEZERS KRIJGEN EEN EXCLUSIEVE KORTING VAN €2,5 BIJ AANKOOP VAN ELK GERECENSEERD BOEK IN VOLGENDE BOEKHANDELS: DE GROENE WATERMAN (ANTWERPEN), DE REYGHERE (BRUGGE) EN DE ACCO BOEKHANDELS VAN GENT, ANTWERPEN EN LEUVEN. KNIP DEZE BON UIT EN GEEF HEM AF BIJ AANKOOP VAN HET BOEK. DE KORTING IS 2 MAANDE GELDIG NA PUBLICATIE VAN DIT MO*NUMMER. VERSCHIJNT OP 30 NOVEMBER.